כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסוד שיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת תצוה ■ ח' אדר ה'תש"פ ■ 04.03.2020 ■ גליון מס' 573

שו"ת חורף

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

משלוח מנות עם מאכלים בכשרות שהמקבל לא אוכל ולהפך

שואל ר' דן דגני הי"ו מרעננה: הנה כידוע יש מיני מאכל עם כשרויות שונות, יש כשרויות מהודרות יותר (בדצי"ם וכדומה) ויש כשרויות מהודרות פחות, ובתוך הבדצי"ם עצמם, יש האוכלים רק בדצי"ם מסוימים ולא אחרים.

כמו כן יש מאכלים (בעיקר חטיפי שוקולד) המכילים חלב נוכרי או אבקת חלב נוכרי וכמו כן יש מאכלים הנתונים במחלוקת ממשית בין הפוסקים (וכגון הפולמוס שהיה לפני כשנתיים סביב עופות ה'בראקל').

הצד השווה שבכל הדוגמאות הנ"ל, שיש שאוכלים מאכלים אלו, ויש שנמנעים מלאכול מאכלים אלו, פעמים מעיקר הדין, ופעמים מחמת חומרא.

והנה בפורים אנו מקבלים הרבה משלוחי מנות עם מאכלים ממאכלים שונים, ופעמים רבות אנו מעבירים את המאכלים והחטיפים הלאה, ונשאלת השאלה, האם מותר למי שמקפיד לא לאכול מאכל מסוים (למשל בגלל שזה לא הכשרות שהוא אוכל) להעביר מאכלים אלו דרך המשלוח מנות לשכנו או חברו שכן מקל לעצמו לאכול מאכלים אלו?

וכן יש לשאול אותה שאלה בכיוון ההפוך, האם מותר למי שמקל לאכול מאכלים אלו, לשלוח דרך המשלוח מנות מאכלים אלו, למי שידוע שהוא מקפיד שלא לאכול מאכלים אלו?

יורנו הרב מה לעשות כי שאלות אלו מצויות עד למאוד.

תשובה: הנה ברור ששורש השאלה האם יש לחוש ללאו של 'לפני עור לא תיתן מכשול' ונספחיו במקרים כגון אלו, ואכן דנו הפוסקים בשאלות דומות כגון אלו, ואפתח בשאלה השנייה.

האם מותר למי שמקל לאכול מאכלים מסוימים לשלוח מאכלים אלו למי שידוע שמקפיד שלא לאוכלם

הנה יש לחלק בין מקרה שמדובר על מאכלים וחטיפים שנמצאים בתוך אריזתם המקורית, וחותמת הכשרות מודפסת על האריזה עם המידע הנצרך (אבקת חלב נוכרי וכדומה) לבין מקרה שמדובר על אוכל ביתי כגון אפיית עוגה שאפו אותה ממצרכים שרמת כשרותם אינה עומדת ברמת הכשרות של מקבל משלוח המנות ואינו יכול לדעת זאת.

במקרה הראשון, ודאי שאין לחוש ללאו של 'לפני עור לא תתן מכשול' שהרי האפשרות בידו לראות את רמת הכשרות של המוצר, ולהחליט אם ברצונו לאכול או לא, ומכיוון שאין הוא אוכל מאכלים ברמת כשרות כזו, הרי שלא יאכלם, ויוצא שלא הכשלתי אותו כלל ועיקר[א].

אמנם יש לדון אם במקרה זה יצאתי ידי חובת משלוח מנות, שהרי מצינו בפוסקים שני טעמים למצוות 'משלוח מנות' -

א. כדי שלמקבל יהיו מאכלים לקיים בהם סעודת פורים[ב].

ב. כדי להרבות אהבה ואחווה בין איש לרעהו[ג].

והנה לטעם א' יש לדון שמא לא קיים את המצווה מאחר ולא הביא לו מאכלים שיכול לאכלם, ואילו לטעם ב' יש לומר שסוף סוף גרם להרבות אהבה ואחווה והמקבל מעריך את הנתינה וההשקעה

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

לכבוד ולתפארת
יש לדון האם הצד החיצוני של חיי האדם הוא נחוץ לקידום החלק הרוחני של המוסר הצדק והחכמה...
המשך בעמ' 3

כתבוני לדורות
כששלחה אסתר לחכמים ובקשה מהם: "כתבוני לדורות" [מגילה ז א] השיבו לה חכמים: "קנאה אתְּ מעוררת עלינו לבין האומות"...
המשך בעמ' 3

וירב בנחל
בהפטרה לפרשת זכור1 אנו קוראים על מלחמת עמלק השנייה שנוהלה ע"י מלך ישראל הראשון- שאול. שלוש מצוות נצטוו ישראל...
המשך בעמ' 4

מתנות לאביונים
נוהגים לתת בפורים 'מתנות לאביונים' כי אין שמחה גדולה בעולם, כשמחה שמשמחים לב...
המשך בעמ' 6

משלוח מנות על ידי דחפן
הסתפקתי, האם ניתן לצאת ידי חובת משלוח מנות על ידי רחפן. כלומר, לחבר לרחפן את המשלוח מנות ולהטיסו לפתח בית חברו....
המשך בעמ' 6

סיפור לשבת
נס פורים האישי שלי
לא האמנתי. זה לא קורה לי שוב! הנה אני, בשבוע השמיני להריוני, והיה לי דימום...
המשך בעמ' 9

שביבים
■ *אדם כי יקריב מכם...*
■ *'שמע ישראל' כפול ססס,ססס,6*
■ *ויין ישמח...*
המשך בעמ' 11

של הנותן[ד].

אמנם באשר למקרה השני - מאכלים ביתיים, בזה ישנה הלכה ברורה שאין לאדם לתת מאכלים לאדם שמקפיד שלא לאוכלם מבלי ליידעו בדבר, ואם לא עושה כן, הרי עובר לחלק מהפוסקים[ה] על 'לפני עור לא תתן מכשול' ולחלק מהפוסקים[ו], אף אם לא עובר על לאו זה, מכל מקום אין להתנהג כך.

האם מותר למי שמקפיד שלא לאכול מאכלים מסוימים לשלוח מאכלים אלו למי שידוע שמקל לאוכלם

בשאלה זו אין הבדל אם מדובר על מאכלים וחטיפים שנמצאים בתוך אריזתם המקורית לבין מקרה שמדובר על אוכל ביתי - וזאת מהסיבה הפשוטה - שהרי בין כך ובין כך המקבל יאכל מאוכל זה מאחר והוא מקל לאכול מאכלים אלו, ומה שצריך לברר הוא, האם מכיוון שהמקבל סובר שהמאכל מותר אין זה נחשב שאני מכשיל אותו, או שנאמר הפוך שמכיוון שאני סובר שאין לאכול מאכל זה, מבחינתי, אני מכשיל את המקבל.

חילוק בין ד' מצבים שונים

ונראה שיש בזה ד' דרגות -

דרגה א' - הנה באופן שהאוסר סבור שאלו המתירים הם טועים בדבר ונכשלים בשוגג באכילת איסור, אם כן וודאי שאין הוא רשאי לשלוח להם מאכלים אלו, שהרי לשיטתו הוא מכשיל אותם באכילת איסור (ומצוי בפולמוס שהיה לאחרונה סביב עוף ה'בראקל' שהאוסרים סוברים שהמתירים טועים בדבר ונכשלים באכילת עוף טמא)

דרגה ב' - אולם אם מדובר באופן שהאוסר אינו דוחה את דברי המתירים אלא הוא כשלעצמו נמנע מלאכול זאת מחמת הספק שיש רבנים האוסרים ויש המתירים וממילא אצלו זה בגדר ספק, ואין הוא מתעלם מהשיטות המתירות ונוקט שיש למתירים על מי לסמוך - בזאת מצינו שנחלקו הפוסקים בשאלה עקרונית זו כשיש מעשה מסוים או מאכל מסוים שהיתרו / כשרותו נתון במחלוקת בין הפוסקים, הללו אוסרים, והללו מתירים, האם כשהאוסר 'מכשיל' את המתיר במעשה / מאכל זה, עובר על 'לפני עור'.

יש מהפוסקים שהסיקו שאכן יש בזה הכשלה, ויש מהפוסקים שהסיקו שמאחר וה'נכשל' סובר שהדבר מותר, ויש לו על מי לסמוך - אין בזה הכשלה, ועיין בהערה הרחבת הדברים[ז].

דרגה ג' - אמנם זאת יש לדעת שכל מחלוקת הפוסקים הנ"ל (דרגה ב') אמורה באופן שה'מכשיל' סובר בבירור שמעשה / מאכל זה אסור מעיקר הדין או מחמת הספק, אך אם אינו סובר כך אלא נוהג חומרא וסלסול בעצמו, ומשום כך מושך את ידו ממעשה / מאכל זה, במקרה כגון זה לפי כולם, מותר לו 'להכשיל' אחרים בזה, מאחר ואינו סובר שזה אסור מעיקר הדין אלא נזהר בזה רק מחמת 'חומרא'[ח].

דרגה ד' - כאשר יש מאכל ששאלת כשרותו נתונה במח' בין השו"ע לרמ"א וממילא יש בזה הבדל בין ספרדים לאשכנזים, מותר למי שאינו אוכל לשלוח זאת לבן העדה השנייה שכן אוכל מאכל זה, שהרי גם האוסר מודה לכך שלבן העדה השנייה המאכל מותר ואילו גם הוא היה נולד בעדה זו גם הוא היה אוכל מאכל זה, וממילא אין זה הכשלה כלל ועיקר.

ומעתה יש לדון בכל מאכל ומאכל לגופו של עניין, אם מדובר במאכל שהשולח סבור שהוא אסור או עכ"פ ספק אסור מעיקר הדין, וכמו הדוגמא שצוינה בשאלה - הפולמוס סביב העופות, שיש הסוברים שיש פקפוק אמיתי ורציני בכשרות העופות, ורוצים הם לשלוח עופות אלו כמשלוח מנות למי שאוחז כדעת רבני הבד"צ שעופות אלו מותרים באכילה ללא פקפוק, הרי שהדבר תלוי אם הוא בגדר דרגא א' שאז אסור לו לשלוח, או אם הוא בגדר דרגא ב' שאז הדבר נתון במח' בין הפוסקים כמבואר לעיל, אך אם מדובר במאכלים עם כשרות מהודרת, אלא שהשולח נוהג סלסול בעצמו שלא לאכול אלא מבדצי"ם מסוימים, במקרה כגון זה ודאי שיכול לשלוח מאכלים אלו למי שנוהג לאכלם.

אמנם זאת יש לשים לב, שלא יווצר מצב שהמקבל יפגע לקבל מאכלים אלו, ויאמר לעצמו, הרי הוא (המשלח) אינו אוכלם, ומדוע שולח זאת אליי? וכי אני הגוי שלו? (ובשר בשדה וכו' לכלב תשליכון אותו...) ובמקרה כגון זה ימשוך את ידו מלשלוח לו מאכלים אלו, שהרי עניין משלוח המנות הוא להרבות אהבה ואחווה ולא להיפך, וזה פשוט.

א - עיין ריטב"א לסוכה דף י: שאם האיסור ניכר אין בזה 'לפני עור' (בכה"ג שהנותן סובר שהוא מותר והמקבל סובר שהוא אסור) אמנם במקרים שמדובר במוצר שיש לו שני קווים של ייצור, קו אחד מהדרין, וקו אחד בהכשר רגיל, והעטיפה של שני המוצרים כמעט זהה כמו שמצוי בשוקולדים של חברת 'עלית', יש לומר שהמקבל בראותו את השוקולד לא יבדוק לראות את הכשרות ועלול לאכלו בחשבו שהוא מהדרין, ובכה"ג נראה שיש להימנע מלשלוח או לחילופין להדגיש בצורה כזו או אחרת את רמת הכשרות.

ב - תרומת הדשן סימן קי"א.

ג - ספר מנות הלוי למהר"ש אלקבץ זי"ע על מגילת אסתר פרק ט' פסוק י"ט.

ד - עיין מש"כ בזה בספר פסקי תשובות סימן תרצ"ה אות כ' ויל"ע, ועיין עוד בספר 'מנחת אשר' למועדים - פורים סימן כ"ז שנקט שלא כתב המנות הלוי את דבריו אלא כטעם נוסף בדרך הדרוש והמוסר ולא להלכה.

ה - עיין ריטב"א הנ"ל, והגהות מרדכי ליבמות פרק ראשון רמז צ"ה, רמ"א יו"ד סימן קי"ט סעיף ז'.

ו - פרי חדש אורח חיים סימן תצ"ו, וע"ע באורך בעניין זה בשו"ת 'שביבי אש' לגרש"א שטרן שליט"א חלק ג' סימן מ"ט שרוצה לומר שמח' זו תלויה בגדר לאו 'לפני עור' אם הוא מלאווין שבין אדם למקום, או מלאווין שבין אדם לחברו.

ז - השער המלך הלכות אישות פרק ט' הלכה ט"ז הסתפק בספק כגון זה והביא ראיה להחמיר משטמ"ק נדרים צ: שהקשה על מה דאיתא שם שלמשנה אחרונה אין הבעל צריך להאמין לאשתו שזינתה שמא עיניה נתנה באחר, וע"ז הקשה השטמ"ק הרי היא יודעת האמת, והיאך מכשילה אותו ועוברת על 'לפני עור'? ומזה מוכיח השער המלך שאע"פ שלבעל זה מותר (שהרי אינו צריך להאמין לה) מ"מ כיוון שלה זה איסור (שהרי זינתה) יש בזה 'לפני עור', ומשום כך הסיק השער המלך על פי דברי השטמ"ק הנ"ל שאין לומר שמונע עצמו להדליק טוטון (מקטרת) בנר של חלב לתת מקטרת זו למי שנוהג היתר בדבר, אולם בשו"ת כתב סופר יורה דעה סימן ע"ז הביא כמה ראיות מהש"ס להיפך, ודחה את ראייתו של השער המלך וכתב שרחוקים הנידונים זה מזה כרחוק מזרח ממערב, שהרי האישה אכן יודעת שהיא זינתה וממילא לפי האמת היא אכן אסורה לבעלה, משא"כ היכא שיש מחלוקת בהלכה ויש אוסרים ויש מתירים, ומשום כך הסיק הכתב סופר להקל שאין בזה 'לפני עור', וכן העלה בשו"ת המבי"ט חלק א' סימן כ"א לעניין קדושת שביעית בפירות של עכו"ם בא"י, וכן הוא בשו"ת 'מנחת שלמה' חלק א' סימן מ"ד עיין שם, ושם דן לומר שלגבי איסור דרבנן גם השער המלך יודה להקל, ובפמ"ג או"ח א"א סימן רצ"ט לעניין הבדלה על שכר של 'חדש' בחו"ל, משמע שסובר להחמיר כשער המלך, ודברי הפמ"ג מובאים להלכה בבה"ל סימן רצ"ו סעיף ב' עיי"ש.

ח - עיין שו"ת כתב סופר או"ח סימן ס"ו (והיא תשובה מוקדמת יותר מהתשובה הנ"ל יו"ד סימן ע"ז) שכתב שמילתא דפשיטא שמי שמחמיר על עצמו ולעיקר דינא ס"ל דמותר אלא שרוצה לצאת ידי כולם, שוודאי מותר לתת לאחר שאינו מחמיר על עצמו, ומשום כך התיר למי שמחמיר על עצמו שלא לשתות מאבאק ביו"ט (עישון ביו"ט) שמותר לו לתת למי שמתיר (אמנם בזמננו שהתברר מעל כל ספק שהעישון מזיק לבריאות יש מהפוסקים הנוקטים שאין כל היתר בדבר ואכמ"ל) ואין לו לחוש כלל ל'לפני עור' (ושם כתב שיש להאריך בספיקת שער המלך לעת הפנאי, ועת פנאי זו אכן הגיעה כמבואר בתשובה בחלק יו"ד הנ"ל) ובזה ככל הנראה יש ליישב סתירת דברי שער המלך (והקשה סתירה זו הכתב סופר באו"ח סימן ס"ו) מהלכות אישות הנ"ל להלכות לולב פ"ד הלכה ה' שכתב שם גם להתיר למי שמחמיר לגבי שאיבת מאבאק ביו"ט לכבד למי שמתיר (ומשום כך אין המקטרת מוקצה ביו"ט) שהשער המלך נקט שמניעת עישון ביו"ט הוא בגדר חומרא, ואילו מניעת הדלקת טוטון בנר של חלב הוא מעיקר הדין למי שאוסר (ותימה לי על מה שכתב בשו"ת מנחת שלמה חלק א' סימן מ"ד שכתב שהשער המלך החמיר בהלכות אישות לגבי עישון ביו"ט משום שהוא איסור דאורייתא לאוסרים, וזה אינו, שלגבי עישון ביו"ט השער המלך הקל, כמבואר בהלכות לולב, ואילו הנידון בהלכות אישות הוא לגבי טוטון בנר של חלב שבזה אכן העלה להחמיר לפי השטמ"ק בנדרים דף צ' עמוד ב', ולכאורה יש כאן טעות, ונמשך אחר טעות זו בספר מעדני יום טוב לרב יום טוב זנגר שליט"א חלק ג' סימן פ"ו ויש לציין שחלק מהמ"מ של הפוסקים המובאים בתשובה זו לקחתי מהספר הנ"ל - מעדני יום טוב)

לכבוד ולתפארת

/ הרב יעקב הלוי פילבר

יש לדון האם הצד החיצוני של חיי האדם הוא נחוץ לקידום החלק הרוחני של המוסר הצדק והחכמה של האדם. או אולי החיצוניות והפנימיות הם תרתי דסתרי, שהאחד מפריע להתפתחותו וקידומו של השני? לכאורה הכתוב "שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל" רואה בחיצוניות של החן והיופי ניגוד ליראת ה' של האדם, שהחן והיופי ראוי לביטול וזלזול ורק יראת ה' ראויה לשבח ותהילה. אבל מורי ורבי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל היה רגיל לפרש לנו שאין בפסוק הזה ביטול וזלזול בחן וביופי, אלא כוונת הכתוב לפי דעתו היא: כאשר כל עולמה של האשה הוא רק היופי והחן, כי אז הוא שקר והבל, אבל כאשר האשה היא קודם כל יראת ה' אז אצלה החן והיופי הוא ערך מוסף. ולכן ו"היא תהלל" שבסיום הפסוק אין כוונתו שהאשה תתהלל רק ביראת השמים שלה, אלא הכוונה היא שהאשה שהיא יראת ה' היא תתהלל גם ביופי והחן, כי השילוב של מוסריות עם יופי הוא דבר ראוי לשבח. ואכן אנו רואים במקורות שלנו יחס חיובי להופעתו החיצונית של האדם, ואדרבא ככל שהאדם תופס מקום ציבורי מרכזי יותר, כך הופעתו החיצונית הופכת לצורך, כמו שנאמר [ישעיה לג יז]: "מלך ביופיו תחזינה עיניך", ואין זו אמירה בעלמא לתפארת המליצה אלא היא מחייבת את המלך, כמו שפסק הרמב"ם [הל' מלכים פ"ב ה"ה]: "המלך מסתפר בכל יום ומתקן עצמו ומתנאה במלבושין נאים ומפוארים שנאמר: 'מלך ביופיו תחזינה עיניך'".

וכך מסביר הר"ן בדרשותיו [הדרוש החמישי] את הסתירה לכאורה, שבין דברי הרמב"ם לדברי הגמרא, בעניין הנביא. שלפי הגמרא [נדרים לח א]: "אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על גיבור ועשיר ועניו וכולן ממשה" ולפי הדוגמאות שמביאה הגמרא שם הגיבור הוא במובן הפיזי, וכן העשיר עשירותו היא של כסף ורכוש. ואילו לפי הרמב"ם [הל' יסודי התורה פ"ז ה"א]: "אין הנבואה חלה אלא על חכם גדול בחכמה, גיבור במידותיו ולא יהא יצרו מתגבר עליו בדבר בעולם ("איזהו גיבור הכובש את יצרו")" והעשירות היא בדעת: "והוא בעל דעה רחבה נכונה עד מאד". ומסביר הר"ן (שם) שאין כאן מחלוקת, אלא הרמב"ם מתייחס לנבואה שהקב"ה מנבא את האדם, והנבואה מיועדת לנביא בלבד, ולקבלת נבואה אישית כזו יש צורך במעלות רוחניות בלבד והופעתו החיצונית של הנביא כאן אינה מעלה ואינה מורידה, ואילו הגמרא עוסקת בנביא השלוח לרבים, שתפקידו להשפיע על הציבור כדוגמת משה, נביא כזה נוסף למעלות הרוחניות צריך שתהיינה לו גם מעלות חיצוניות ("מעלות ההמוניות") שיהיו דבריו נשמעים יותר. לא רק מהמלך והנביא נדרשת הופעה חיצונית מרשימה אלא התורה מחייבת זאת גם מהכוהנים בעבודתם במקדש, ככתוב: "ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת". ואת האמירה הזו אפשר להבין בשני דרכים, האחד, שהכבוד והתפארת מתייחס לבגדים, והשני, שהכבוד והתפארת מתייחס לכוהנים, ואכן רבי חיים בן עטר בפירושו לתורה "אור החיים" מפרש את כוונת התורה בשתי האפשרויות: בפירושו הראשון הוא מסביר שהכבוד והתפארת אינם צורך הבגדים שבלעדיהם אי אפשר לעבוד עבודה, והביא ראיה לדבר ממשה רבינו, כמו שמובא במסכת ע"ז [לד א]: "שאלו את רבי עקיבא במה שימש משה בשבעת ימי המילואים? לא היה בידו (להשיב), בא ושאל בבית המדרש ואמרו לו: בחלוק לבן שאין בו אימרא" משמע מתשובת הגמרא שהעבודה כשלעצמה היא אפשרית גם ללא הכבוד והתפארת של בגדי העבודה, מכאן שהצורך של הכבוד והתפארת הוא לכוהנים ולא לבגדים. ואילו בפירושו השני הוא מסביר ש"הכבוד והתפארת" הוא צורך של הבגדים, והחלוקה הזו של בגדי הכהונה שארבעה מהם היו בגדי לבן וארבעה מהם היו בגדי זהב אינו מקרי אלא הם מכוונים לתפקידם של הבגדים. לפי החכמה הפנימית ארבעת בגדי הלבן ירמזו לארבעת האותיות של שם הוי"ה, והם כנגד ה"תפארת", וארבעת בגדי הזהב ירמזו אל ארבעת האותיות של שם אדנ"י, והם כנגד ה"כבוד", שעבירות בני ישראל פוגמים בשני המידות הללו. ולכן דווקא הכוהנים, המכפרים על עבירות המוני בית ישראל, הם היו צריכים ללבוש את בגדי הכהונה, אבל משה שבשבעת ימי המילואים לא שימש בשביל לכפר על המוני בני ישראל, אלא רק כדי לכפר על אהרן ובניו להכינם לעבודת המשכן, ובשביל העבירות שלהם די היה בכפרת חלוק לבן.

כתבוני לדורות

/ הרב יעקב הלוי פילבר

כששלחה אסתר לחכמים ובקשה מהם: "כתבוני לדורות" [מגילה ז א] השיבו לה חכמים: "קנאה אתְּ מעוררת עלינו לבין האומות". תשובתם זו של חכמים היא לכאורה תמוהה, מאימתי אנו מצנזרים את כתבי הקודש רק מפני "מה יאמרו הגויים"? וגדולה מזו כתב הרמב"ם באגרת־תימן: "ומפני שייחד אותנו הבורא במצוותיו ובחוקותיו, והתבארה מעלתנו על זולתנו בכללותיו ובמשפטיו, שנאמר: 'ומי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקים' קינאונו עובדי עבודה זרה כולם על דתנו קנאה גדולה". האם מפני קנאה זו יעלה על הדעת למחוק או להסתיר את מעלתם התורנית של עם ישראל?! את תשובת חכמים נוכל להבין על רקע תקופתם, בתקופתה של אסתר עדיין לא נחתמו כתבי הקודש, ואסתר בקשה מחכמים שגם מגילתה תיכלל בכלל כתבי־הקודש כספר בתנ"ך. לחכמים היתה

אמת־מדה מה כוללים ומה אין כוללים בכתבי הקודש, כמו שמובא במסכת מגילה [יד א]: "הרבה נביאים עמדו לישראל כפלים כיוצאי מצרים, אלא נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה, ושלא הוצרכה לא נכתבה", ועל הצורך לדורות נחלקו אסתר וחכמים, לפי חכמים - וחכמתו של האדם היא פרי ניסיון העבר - סיפור המגילה אינו בכלל 'נבואה שהוצרכה לדורות', מפני שעד הופעתו של המן הרשע לא היה תקדים של ניסיון השמדת העם היהודי, לכן ראו את האירוע של המגילה כאירוע חד פעמי.

אמנם ההיסטוריה היהודית ידעה בעבר שעבוד וצרות וגאולה מהם, כמו שעבוד מצרים והיציאה ממנה, ארבעים שנות המדבר, כיבוש כנען וההתנחלות בימי יהושע והשופטים, תקופת המלכים וארבע מאות ועשר שנות הבית הראשון עד חורבנו. אך בכל התקופה הזו לא ידע עם ישראל איום של השמדת העם, מרדכי ואסתר היו שנים ספורות אחר החורבן, והמציאות הגלותית טרם חדרה לתודעתו של עם־ישראל, ובודאי שמזימת ההשמדה של המן היתה לדידם, מתוך הניסיון ההיסטורי, אירוע חריג בתולדה האנושית, אפיזודה חולפת, שאינו עתידה לחזור על עצמה, ועל כן אין לכלול אותה בכתבי הקודש. אמנם ידעו חכמים שתולדות העם עד כה היו רצופים בהתנכלויות וניסיונות פגיעה בעם, כמו עשו, לבן, פרעה, עמלק ושאר שונאי ישראל שביקשו לפגוע בעם ישראל, אבל הגזירה החמורה ביותר עד כה היתה גזירת פרעה: "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו", אבל גזירה 'מטורפת' כמו "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ואז זקן טף ונשים ביום אחד", גזירה כזו לא העז עד כה לעשות שום גוי שונא ישראל, ועל כן לדעת חכמים אירועי המגילה אינם רלוונטיים, מפני שהדבר לא יחזור על עצמו, ועל כן אין בהם צורך לדורות ואין לכתוב אותם לדורות.

ואילו אסתר שהיתה אחת משבע נביאות שנתנבאו לישראל [מגילה שם] והנבואה אינה פרי המציאות הניסיונית אלא צופה מעבר למגבלות הזמן והמקום, היא צפתה ברוח הקודש שהאירוע של המגילה אינו לצערנו אירוע חד פעמי שהיה ולא יחזור על עצמו, אלא אדרבא הוא עתיד לחזור על עצמו בהיסטוריה של העם. אסתר בנבואתה היתה מודעת כי צפויה לעם־ישראל גלות ממושכת במדבר העמים, גלות שאת סופה אין לראות באופק. בגלות זו יהיה עם־ישראל דומה לאדם הטובע בלב ים, במים שאין להם סוף, והוא זקוק לקרש הצלה שיצילהו מטביעה ואבדון, גם אם אינו יודע לאן זרמי מצוקת העתים סוחפים אותו. קרש הצלה זה, לדעת אסתר, תהיה 'מגילת אסתר', שתלמד את ישראל שאפילו אם יגיע ישראל בגלותו למצב של 'להשמיד ולהרוג', וגם אם האור לא יראה בקצה המנהרה הגלותית, גם אז אין להתייאש, כי הגזירה יכולה להתהפך תוך לילה אחד. ואכן "ונהפוך הוא" הוא המסר העיקרי של המגילה, ואין לך בתולדות ישראל נבואה שכל כך הוצרכה לדורות כמו 'מגילת אסתר'. ולכן לבסוף קבלו חכמים את דעתה של אסתר וכללו את המגילה בכלל כתבי הקודש.

וירב בנחל

/ הרב איתמר הרשקו

בהפטרה לפרשת זכור[1] אנו קוראים על מלחמת עמלק השנייה שנוהלה ע"י מלך ישראל הראשון- שאול.

שלוש מצוות נצטוו ישראל עם כניסתם לארץ- למנות עליהם מלך, להכרית זרעו של עמלק ולבנות את המקדש.

בפרק זה אנו קוראים על קיום שתי המצוות הראשונות, מינויו של שאול למלך על ישראל והציווי שניתן לשאול להכרית את זרעו של עמלק.

למרות זאת שתי מצוות אלו לא באו בקלות לעם ישראל ואף לא מילאו את יעדם המקורי. שכן מיד לאחר ששאול חומל על הצאן ולא משלים את מחיית עמלק מודיע לו שמואל שגם מלכותו תילקח ממנו ותינתן לרעהו הטוב ממנו.

הדבר שגרם לשאול שלא למלא את מחיית עמלק הוא משום החשבונות הרבים שביקש כנאמר בפסוק- וירב בנחל[2]. אם האדם שהם עמלק חטאו נגד ישראל בהמה מה חטאה, ועל כן הוא משאיר וחומל על הצאן ולא הורגם.

עניין זה מנוגד לחלוטין לעיקר מצוות מחיית עמלק, שלא יזכר שם עמלק אפילו לא על הבהמות, ולא יאמר אדם לחבירו בהמה זו משל עמלק היתה[3].

למרות כל זאת, עדיין לא מוסבר מה הביא את שאול לחשוב כך פתאום, ובמיוחד שבנוב עיר הכהנים הוא נהג בצורה הפוכה לגמרי, שם הוא ביקש לפגוע בכל כהני העיר על כך שמרדו בו[4].

שאול חישב את אותם חשבונות דווקא ערב מלחמת עמלק, כפי שלמדו אותנו חז"ל- ראו מה עשה לי יהודי ומה שילם לי ימיני[5], שאול לא הרג את אגג וממנו יצא המן ודוד לא הרג את שימעי בן גרא ויצא ממנו מרדכי היהודי. אם כל אחד היה הורג בזמנו את אגג ושימעי לא היו גזירות המן כלל, שכן הוא לא היה בא לעולם וגם מרדכי שסירב לכרוע להמן לא היה בא.

אמנם בעקבות גזירותיו של המן, זכינו וקבלנו שוב את התורה והפעם ברצון ובשמחה. וכמו שנאמר במגילה- קימו וקבלו היהודים.

שאול המלך שהיה בנביאים ידע עניין זה, ולכן הוא מחשב כעת האם נכון למנוע מהמן מלהיוולד ואז יתכן ולא תהיה קבלת תורה בשמחה, או שמא עליו להרוג את אגג ואז לא יבוא המן.

הפרשה שהזכירה לשאול את החשבון הזה- פרשת עגלה ערופה, בה אנו עורפים אותה בנחל ודווקא עגלה שטרם ילדה ובכך אנו אומרים, תבוא עגלה שלא עשתה פירות ותיערף במקום שלא עושה פירות, שהוא נחל איתן, כדי לכפר על מי שמת ולא הניחו לו לעשות פירות, שהוא הנרצח[6].

במצווה זו אנו רואים כמה חשוב בעיני התורה עשיית הפירות העתידית וכדי לכפר בדם שופכו של הרוצח עד שימצא, אנו מציינים זאת ע"י מניעת פירות מעגלה חדשה.

כששאול בא להילחם בעמלק ולהכריתו כליל הוא רואה שאם יישאר

מהם זכר אזי יזכו ישראל לקבל את התורה מחדש בימי הפורים, שאול חושש שמא במעשה של מחיית עמלק הוא לא יניח לישראל לעשות פירות בימי המן, ולכן הוא אומר אם אדם חטא בהמה מה חטאה. ממש כמו בעגלה הערופה בה הבהמה נערפת במקום הרוצח.

על חשבון זה אומר הקב"ה לשאול אל תצדק הרבה. שכן הרבה שלוחים למקום להביא את ישראל לכלל קבלת התורה ברצון ואין לו לעשות חשבונות אלו אלא לקיים את דבר ה' במלואו.

שאול שחשב שאכן קיים את דבר ה' אומר לשמואל- הקימותי את דבר ה' למרות שידע שלא עשה כן כעת, מכיוון שכל מגמתו היא שיקבלו ישראל תורה מרצון ובזה תתקיים התורה, ולכן הוא מבשר לשמואל שזכה להקים את דבר ה'.

שמואל עונה לו- ומה קול הצאן הזה? ובזה רומז לו שעל אף שיכל לתרץ את השארת אגג בחיים כדי שיצא המן, אין שום תירוץ בהשארת הבהמות בחיים על מנת להקריבם לה'.

לעומת זאת כאשר העיר נוב מורדת בשאול הוא לא מרחם על איש ומבקש מדואג לסוב ולפגוע בכל כהני העיר, ושם אין שום חשבון כלל אם כהנים חטאו שאר העם מה עשה. וזאת משום שחורבנה של נוב מוביל את עם ישראל שלב נוסף בדרך לבניין המקדש בירושלים. ממש כמו שחורבן שילה קידם את ישראל, שנטשו את משכן אפרים ומתקרבים למקדש בנימין.

למעשה שאול לא טעה בחשבונותיו כיוון שבענייני כלל ישראל אין בחירה לאדם. ולכן שאול לא הרג את המן ודוד לא הרג את שימעי, אף שבאופן פרטני אין לאדם רשות לעשות חשבונות אלו אלא עליו לתת לה' להנהיג את העולם ועליו לשמור ולקיים את מצוותיו. הרבה שלוחים למקום והם ישלימו את דברו.

זה מה שאומר שמואל לשאול כשהוא מודיע לו שרעהו הטוב ממנו יהיה זה שיזכה וינהיג את ישראל לעולם, הלא הוא דוד המלך. וכל זאת משום שכל הנהגת בנימין היא זמנית עד שיקום שבט מיהודה וילכוד המלוכה בימיו.

ולכן למרות שהקב"ה מודיע לשמואל "נחמתי[7] כי המלכתי את שאול למלך כי שב מאחרי ואת דברי לא הקים"- זאת משום שמצד שאול האדם נעשה כאן חטא חמור, אך מהצד השני ה' הביא בזה את ישראל עוד שלב בדרך לקיום דברו ולכן "וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי לא אדם הוא להנחם". שעל הצד הכללי שעשה שאול אכן זה הועיל שקבלנו את התורה מרצון לסוף כמה דורות.

דוד המלך מוסר לבנו שלמה ערב המלכתו את משפט המלוכה והוא מבקש ממנו בתחילת ספר מלכים שימצא את הדרך החכמה והמתאימה להנקם משלושה- שימעי בן גרא שקילל את דוד, יואב בן צרויה שהרג את שני שרי צבאות ישראל אבנר ועמשא, ומאדניהו שהתנשא למלוך.

בדבר זה גילה דוד את הסוד לחיזוק המלוכה, חישוב נכון של הנצרך מול הניתן להדחות.

לו היה הורג דוד את שימעי יתכן שלא היה רואה ה' את קלקלתו ולא היה משיב את דוד לכסאו. וכן אם היה הורג או רודף את יואב הוא היה עלול לנטות אחרי אבשלום[8] כמו שעשה עם אדוניה ובאם אכן היה קורה כך, לא היה יכול דוד לגבור על מרד אבשלום.

מסיבה זו מלך חייב לשכלל מתי עליו להרוג ומתי עליו להניח. וכך עושה אכן שלמה כשלא הורג את ירבעם הבורח למצרים, ובזה הוא זוכה להציל את מלכות בית דוד שכן למרות הגזירה לקרוע את המלוכה מבית דוד נשאר ניר למלכותו בשני השבטים- יהודה ובנימין. ואילו אם היה הורג שלמה את ירבעם יתכן ולא הייתה תקומה לבית דוד.

שני שבטים אלו הם הפועלים במגילה כשהם מתחברים לאדם אחד- מרדכי הפועל ברוח אלו הדברים, כאשר הוא שומע שאחשוורוש בסכנת התנקשות מידי בגתן ותרש הוא דואג להודיע על כך לאסתר ובזה הוא זרע את גדילתו לסוף כמה שנים, כשנקראים הדברים בספר הזיכרונות.

זה מה שאומרים חז"ל- ומרדכי ידע את כל אשר נעשה, ולכן הוא הרשה לעצמו שלא להשתחוות להמן מחד ולהציל את אחשוורוש מאידך, שכך הוא משפט המלוכה ובזה הוא פעל יותר מכל להשלים ולהקים את דבר ה'- קיימו וקבלו היהודים, קיימו למעלה מה שקבלו למטה.

1 - שמואל א טו
2 - וירב בנחל אמר ר' מני על עסקי נחל בשעה שאמר לו הקב"ה לשאול (שמואל א טו, ג) לך והכית את עמלק אמר ומה נפש אחת אמרה תורה הבא עגלה ערופה כל הנפשות הללו על אחת כמה וכמה ואם אדם חטא בהמה מה חטאה ואם גדולים חטאו קטנים מה חטאו יצאה בת קול ואמרה לו (קהלת ז, טז) אל תהי צדיק הרבה- יומא כב:
3 - תמחה את זכר עמלק- שלא יהא שם עמלק נזכר אפילו על הבהמה, לומר בהמה זו משל עמלק היתה- רש"י דברים כה, יט
4 - וכמו שאמרו על כך חז"ל- המרחם על האכזרים, סוף שמתאכזר על הרחמנים
5 - מגילה יב:
6 - וערפו- קוצץ ערפה בקופיץ אמר הקב"ה תבא עגלה בת שנתה שלא עשתה פירות ותערף במקום שאינו עושה פירות לכפר על הריגתו של זה שלא הניחוהו לעשות פירות- רש"י דברים כא, ד
7 - בפרשת בראשית גם כן נאמר שהקב"ה ניחם על שברא את האדם. וכאשר נשאל על כך רבי יהושע ע"י ההגמון- הוא ענה לו שאמנם הקב"ה יודע את העתיד ולכן לא שייך לומר שפתאום נתברר שישנם אנשים רשעים. אך הסיבה האמתית שהאדם נברא למרות זאת- היא משום הצדיקים שיצאו ממנו. כך שעל האדם הפרטי ישנה נחמה כשחוטא אך על האדם הכללי- אין שום חרטה שכן ממנו צדיקים, ממנו מלכים, ממנו כהנים.
8 - סנהדרין מט.

מתנות לאביונים

/ יהודה רובן, ערכים

נוהגים לתת בפורים 'מתנות לאביונים' כי אין שמחה גדולה בעולם, כשמחה שמשמחים לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים. המשמח ליבם של אלו, הרי הוא הולך בדרכי הבורא הרחום.

על כוח הנתינה והמסירות של עם ישראל אנו לומדים מהמגילה. כאשר צילו המאיים של המן ריחף על עם ישראל, יצאה קריאה מלשכתה של המלכה (אסתר ד, טז): **"לך כנוס את כל היהודים"**. חובת השעה: להתכנס, להתאחד, להתלכד, להפיל מחיצות ולמחוק פערים. ואכן, המצוקה המשותפת קירבה לבבות. ברשימות ההשמדה שחורות של המן רשומים שמות כל היהודים, מנער ועד זקן - אין הבדל בין חוג למשנהו, אצל מי אתה מתפלל ובעד מי אתה מצביע.

היהודים התכנסו, צעקו בלב אחד, ונענו. שמחת ההצלה הדביקה את כל העם. מרדכי ואסתר מבקשים לשמר את רגשי האחדות. שמחת הישועה - אסור לה להישאר במסגרת הביתית המצומצמת; אני - ומשפחתי, אני - ואנשי שלומי הקרובים.

חייבים לפרוץ מעגלים, לשבור חומות, להרחיב את גבולות הידידות, להרבות אחווה ורעות. רק כשנהיה כולנו יחד, איש לא יטיל עלינו פחד.

שתי תקנות קבעו מרדכי ואסתר לדורות: משלוח מנות ומתנות לאביונים. כנגד עוון שנאת חינם - משלוח מנות, כנגד הרכושנות ואהבת הממון - מתנות לאביונים.

בפורים אין לדקדק בנתינת המתנות לאביונים ולבדוק אם אכן העני זקוק למתנות אלה או לא, אלא "כל הפושט יד נותנים לו"; כל מי שמבקש - אין להחזיר את פניו ריקם.

על כל יחיד ויחיד מוטל לפתוח יד ולב לזולת במאכל ובמשתה, בהענקה שופעת, בפיזור ובהידור, לכל מי שפושט יד. לא מכיוון שאתה מרחם, ולא משום שהזולת מסכן כל כך, אלא משום שאתה אוהב אותו ומשום שהוא יהודי.

הלקח הנלמד לדורות ממגילת אסתר הוא הצורך בחיזוק אחדות העם. באופן זה יוכל הבורא להגן עליו ולהצילו מכל רע. על כן נצטווינו לדורות להדק בפורים את הקשר הקיים בין היהודים ולהרבות במתנות לאביונים, כדי לחזק את השכבות החלשות של עמנו ולהביא שמחה לליבם.

זאת ועוד, כדי לבטל את כוחה הרוחני של גזרת המן נדרשו ישראל לתקן שלושה דברים שהם קלקלו: השתחוויה לפסלו של נבוכדנצר, אי קבלת דעתו של מרדכי הצדיק, והשתתפותם בסעודת אחשורוש.

קבלת מצווה מקרא מגילה מלמדת כי ישראל קיבלו עליהם את סמכותה של התורה שבעל פה ושל נושאיה החכמים. בקריאת המגילה מעידים אנו כי עד עצם היום הזה אנו מקבלים בלב שלם את מצוות החכמים.

משלוח מנות ומתנות לאביונים נועדו לתקן את חטא הפירוד. בהשתתפות בסעודת אחשורוש ביקשו יהודי שושן לבטל את ייחודה של האומה היהודית, כאומרים: "ככל הגויים בית ישראל". במשלוח מנות איש לרעהו ובמתנות לאביונים אנו מוכיחים כי את שמירת צביון האומה אנו רוצים. באכילה המפרידה קלקלו, ובאכילה המקרבת מתקנים. מצוות אלו יש בהן כדי להבטיח כי ביום הפורים לא יהיה יהודי שלא יוכל לשמוח יחד עם כל ישראל.

משלוח מנות על ידי רחפן

/ הגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א*

הסתפקתי, האם ניתן לצאת ידי חובת משלוח מנות על ידי רחפן. כלומר, לחבר לרחפן את המשלוח מנות ולהטיסו לפתח בית חברו.

והגאון הנפלא רבי אלחנן פרינץ שליט"א, כתב לי וזה לשונו:

נתינה בעל כורחו

על פניו ישנה בעיה בכך שהוא נותן את המשלוח מנות לחבירו בעל כורחו. ואף למ"ד נתינה בעל כורחו שמיה נתינה (גיטין עה, א). הכא, מצינו שכתב הרשב"א (גיטין עה, א ד"ה 'מכלל') כי אדם שנשבע לתת לחבירו סך מסוים, ונתן לו בעל כורחו, נפטר ויצא ידשי חובת שבועתו (למ"ד נתינה בעל כורחו שמיה נתינה), אולם אומר הרשב"א כי אותו אדם שקיבל בעל כורחו אינו זוכה במעות. וממילא ה"ה אצלנו, יתכן דמקבל המשלוח לא זכה בו (וע"ע בספר בית מתתיהו ב, ט אות ז דאין אדם מקבל מתנות בע"כ).

יתרה מכך, מצינו שישנם שני טעמים עיקריים למצוות משלוח מנות.לפי הטעם שמטרת המשלוח מנות הוא לסייע למקבל בהנאת סעודת פורים (תרומת הדשן קיא, רמב"ם מגילה ב, טו, ר"ן מגילה ג, ב ד"ה 'אלא') לא יוצא ידי חובה, שהרי לא זכה המקבל במשלוח מנות. ולפי הטעם של להרבות חיבה ורעות (מנות הלוי מגילת אסתר ט, יט, שו"ת חתם סופר קצו ועוד), הרי באופן שנותן לו בעל כורחו בניגוד לרצונו, וודאי דאין בזה אחווה ורעות. ולפי זה בשולח לאדם שאינו קשור אליו בקשרי עבותות ואהבה, כקרוב משפחה או חבר טוב יתכן מאוד למימר שאינו יוצא ידי חובה באופן כזה של משלוח. ואם מיירי בחבר טוב, יתכן שיצא ידי חובה, שהרי חבירו שמח ומחכה

למשלוח מידידו ולפיכך יש כאן ריבוי שלום ואחוה (וע"ע בספר פרדס יוסף החדש, פורים עמוד תנח).

וראיתי כי בספר פתשגן הכתב לגר"א לוי (ג, לג) כתב: "אדם ששלח משלוח מנות לחבירו והניחם השליח אצלו בע"כ, יצא המשלח יד"ח משלוח מנות, ומ"מ המחמיר לעשות מנות אחרים כתקנן לאדם אחר תע"ב (היינו שאם יכול לתת לאדם אחר בלא להכריחו, וברשותו של המשלח הנה מה טוב ותע"ב)". וכן העלה להתיר בספר כי בא מועד (תרצה, קכח) שבאופן שהמקום קונה על ידו בתורת חצר, יוצא ידי חובה, ובתנאי שהודיע לו שהניח שם את המשלוח.

ובעודי בזה חזיתי כי בשו"ת תורה לשמה (קצב) נשאל לגבי ראובן ששלח מנות בפורים לשמעון, ולא רצה שמעון לקבלם, וראובן הניח שם וברח, ודן האם יוצא ידי חובה, וציין דמצינו מחלוקת אי נתינה בעל כורחו שמה נתינה[1]. אך העלה דכיוון דמשלוח מנות הוי מדרבנן, אמרינן ספק דרבנן לקולא (אך יל"ע דלכאורה הוי מדברי קבלה, ויש סוברים דדברי קבלה כדאורייתא, ועיין בהמשך דברינו תחת הכותרת חזקה דשליח עושה שליחותו).

אולם בשביל לצאת מהספק, הטוב ביותר שיאמר לחברו שבעוד כך וכך דקות יגיע לביתך הרחפן, ותקח משם את המשלוח מנות ותזכה בו. ואז וודאי שיוצא ידי חובה.[2]

אמנם יודע אנכי כי בשו"ת ברוך השם לגר"מ רוטמן (חידושי הש"ס סי' ט) ביאר כיצד הותר בפורים לגזול, ובתוך דבריו ביאר שבפורים אנו מראים שכל הנכסים אינם שלנו (וכן הובא בספר עתה באתי עמוד נז), אך לדינא איננו מקלים בגזלה בפורים, ולכן קשה למימר דהאדם זוכה בע"כ.

אך ראיתי פירוש מעניין שכתב המהריט"ץ בפירושו לקח טוב (הובא בספר עתה באתי עמוד ס), וזו לשונו:

עוד אפשר טעם המנות כדרך לוחמים מלחמות עצומות כשבאים מהמלחמה ונוצחים מחלקים שלל, הם מחלקים מהשלל ההוא לאוהבים. כמו שמצינו בדוד שאמר הא לכם משלל אויבי ה', כן הדבר הזה שהמן הרע כתב וחתם להרוג וגו' ושללם לבוז, ועתה היתה להם נפשם לשלל ומקניהם וקניינם כאילו מחדש שללום, לכך היו משלחים מנות איש לרעהו כאלו שללו שלל רב.

ולטעם זה, יוצא ידי חובה משלוח מנות על ידי רחפן, שהרי מחלק לו שלל, וחלוקת שלל ניתנת לאדם גם כשהוא אינו חפץ, הוא זוכה בחלוקת השלל שקיבל. וכאשר שולחים לו בפורים שלל, מסמלים בזה כי הוא אהוב.

עיקר המשלוח בהגעה ליעד

ואעיר, דמצינו שהעלו הפוסקים דהעיקר שהמשלוח מנות יגיע לייעדו, ובלשון שו"ת יהודה יעלה (אורח-חיים רז): "דעיקר קפידא הוא שחברו יקבל המנות בכל צד",ולפי זה הקלו הפוסקים אף להעביר את המשלוח מנות ע"י גוי[3] (כגון שלגוי יש חברת משלוחים או ששולח את העובד זר וכדו').

ועיין בספר המקנה (ח"ב כלל כג פרט ז) שחקר רעק"א אם יוצא ע"י גוי ששולח, והחת"ס השיב לו שיוצא דסו"ס שלח (וע"ע בחת"ס עמ"ס גיטין כב, ב). וכן העלו דיוצאים ידי חובת משלוח מנות ע"י שליח גוי בשו"ת האלף לך שלמה (אורח-חיים שפא), בשו"ת יהודה יעלה למהרי"א אסאד (אורח-חיים רז), בשו"ת חלקת יעקב (א, קג), בשו"ת שלמת חיים (א, קה), בשו"ת דבר אברהם (א, יג אות ד. ב, כז אות ה), בשו"ת נחלת בנימין (קלו), בשו"ת תרשיש שוהם (אורח-חיים כד), בשו"ת אבני ישפה (א, קלג ענף ד), בחזון עובדיה (פורים עמוד קמה), בספר בירור הלכה (זילבר סו"ס תרצה), בילקוט יוסף (פורים סי' תרצה, מה), בשו"ת במראה הבזק (ב, מא), בספר הגיוני הפרשה (שמות עמוד תיב) ועוד.[4] וע"ע בזה בספר מועדי הגר"ח (ב, תשלו) ובשו"ת בירורי חיים (ה, פה). וממילא למדים אנו דהעיקר הוא שהמשלוח הגיע לייעדו, ולא אכפת לנו דרך השליחות (דרך ההגעה).[5]

"המקבל" אינו רוצה לקבל המשלוח

אגב, בעניין שאלתנו יש עוד ליתן את הדעת, כאשר המקבל אינו רוצה לקבל את המשלוח, כגון שהוא אינו רוצה לקחת מה שהגיע ע"י רחפן (כגון: שהוא מתנגד לכל הטכנולוגיה המתפתחת, ורוצה לחנך את ילדיו להתרחק מדברים אלו או שהוא עצמו מתרחק מדברים אלו מסיבות שונות), דבזה נראה שלא יוצא בעל הרחפן ידי חובה. דהרי אם אינו מסכים לקבל המשלוח, יתכן שלא יוצא השולח ידי חובה, ואמנם כתב הרמ"א (תרצה, ד) ד"אם שולח מנות לרעהו והוא אינו רוצה לקבלם או מוחל לו - יצא".

וכבר תמהו על פסק הרמ"א הפר"ח והמהרש"ם (בדע"ת תרצב, א). וע"ע בשו"ת מהר"ם שיק (אורח-חיים שמב) במה שהקשה והעיר בדברי הרמ"א. ועיין בדברי הפרי מגדים (תרצב, סק"א) שדייקו אחרונים רבים מדבריו דהוא חולק על הרמ"א, דביאר דאין מברכין על משלוח מנות כדין צדקה, דיתכן שחבירו לא ירצה לקבל, וממילא לא יצא ידי חובה. וע"ע בזה בשו"ת משפטיך ליעקב (סב) ובשו"ת חסד לאברהם (ג, יד).

ואעיר כי המגן אברהם (תרצב, סק"א) ביאר דלא תיקנו ברכה על משלוח מנות כיון דזה נוהג בכל שבת ויו"ט, ומזה שלא תירץ המג"א כפמ"ג (שמא לא ירצה לקבל), דייק בשו"ת משיב דברים (קעה) שנחלקו הפמ"ג והמג"א, והמג"א סובר כרמ"א דיוצא ידי חובת משלוח גם 'כשהמקבל' לא רוצה לקבל את המשלוח מנות ששללחו לו. ואילו לפמ"ג, אם אם ה'המקבל' לא רוצה לקבל את המשלוח, לא יצא ידי חובה.

ועיין בספר משנת יוסף (סוגיות ח"ב סי' מ סעיף ב) דתמה איך ניתן למימר שיצא הרי אם סירב לקבל, פשיטא שלא יוצא, דהרי אין כאן לא אהבה ואחוה ולא אוכל לסעודה. אך יישב שם דאמרינן שיצא זהו מכיון שאף שלא השיג את מבוקשו, אך עשה מעשה שהראה שחפץ באהבתו (וע"ע באריכות בזה בשו"ת משנת יוסף ו, קמח). וע"ע בחזון עובדיה (עמוד קנ הערה לט) דאם מחזיר לו המנות מחמת שנאה שלא יצא ידי חובה. ואעיר, כי חזיתי דיש שביארו שאין מברכים על מצוות משלוח מנות[6] כיוון שאין המצווה תלויה ביד העושה, דאפשר שלא יתרצה בה חבירו (וע"ע בשו"ת הרשב"א א, יח. ופמ"ג א"א תרצב, סק"א שציינו לעיל).

וחזיתי דכתב בשו"ת משנה הלכות (יא, תקנט): "דדוקא במקום שאינו רוצה לקבל מחמת סיבה והוא סיבה של אהבה ומחשיב שליחותו ששלח לו דהו"ל כאלו התקבלתי אז קיים המצוה אפילו לא קיבל אבל היכי דאינו רוצה לקבל מחמת שנאה אז לא יצא ידי חובתו". וע"ע בדין זה ובדברי הרמ"א והחולקים עליו (בלא רצה לקבל) בשו"ת פני מבין (רלג), בשו"ת לחם שערים (לו), בשו"ת זכר יהוסף (אורח-חיים רמא), בשו"ת יד הלוי (קיט), בשו"ת משנה שכיר (אורח-חיים רלד), בשו"ת מטעמי יצחק (נא), בשו"ת שאילת יעקב

(נט) ובספר דולה ומשקה (עמוד רנ).

בספר באר המועדים (יב, לד) איתא: "השולח מנות לרעהו, וסירב הלה לקבלם, כגון שמחל לו עליהם, יש אומרים שיצא השולח י"ח משלוח מנות, שהרי אין אדם צריך לקבל המנות בעל כרחו, וכיון שקיים הנותן מצות שילוח, יצא י"ח. ויש אומרים שלא יצא, שהרי לא קיים המצוה בפועל".

ולפי זה אם האדם שנשלח אליו המשלוח אינו רוצה לקבל, אין פשוט שיוצא ידי חובה (דנראה דנחלקו בזה).

חזקה דשליח עושה שליחותו

ויל"ע, האם בשולח על ידי רחפן, ישנה חזקה שהמשלוח הגיע לידו. בשו"ת חלקת יעקב (א, קד) דן אם אמרינן לענין משלוח מנות חזקה שליח עשה שליחותו. שהרי לפי הגמרא במסכת עירובין (לב, א) בדאורייתא לא אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו, ואם כן לפוסקים דדברי קבלה כדאורייתא, היה צריך לוודא שהשליח עשה שליחותו. ועיי"ש שהביא מדברי שו"ת נודע ביהודה (קמא אבן-העזר ב) דאין חילוק בין דאורייתא או דרבנן, רק אם המשלח יבא לידי עבירה אם לא יעשה השליחות, אז אמרינן אף בדאורייתא חזקה שליח עשה שליחותו, ורק שם בגט החמיר דדילמא האשה לא תרצה לקבל הגט, ואם כן בנושא דידן דאם לא יעשה השליח שליחותו יבוא המשלח לידי עבירה, שיתבטל ממצות שילוח מנות שהיא מצוה עוברת, ולא דמי לשליח לקדש אשה, אף שגם זה לקדש אשה מיקרי מצוה, מכל מקום לא הוי בגדר "דהמשלח יבא לידי עבירה" אם השליח לא יעשה שליחותו. אם כן ממילא הדין הוא דחזקה שליח עושה שליחותו ולא שייך לחוש דשמא לא ירצה לקבל.

ונעיר בזה דכבר כתב המשנה ברורה (בהלכות עירובין תט, סק"נ): "דחזקה וכו' - ודוקא בזה שהוא איסור דרבנן סמכינן על חזקה זו (ששליח עושה שליחותו), אבל באיסור דאורייתא אין סומכין על חזקה זו להקל כ"א להחמיר. ויש אומרים דאפילו באיסור דאורייתא היכא שיש מכשול להמשלח אם לא יעשה שליחותו והוא יחשוב שעשה שליחותו, כגון הכא סומכין על החזקה דעשה שליחותו, וכשידעינן שעשה שליחותו ורק שספק שמא שינה לכו"ע אמרינן דודאי לא שינה".

ועיין בשו"ת אחיעזר (ג, עג) דסובר דכיוון דיש פוסקים הסוברים דדברי קבלה כדאורייתא, ממילא ספק דאורייתא לחומרא, ולכן צריך לוודא במשלוח מנות שהשליח עשה שליחותו. אלא א"כ נתן לשליח כסף (או דבר מתנה), דאז הוא אינו בגדר שליח גרידא אלא כשליח בשכר, וכן איתא גם בשו"ת תשובות והנהגות (א, תז, א). ועיין עוד בזה בשו"ת האלף לך שלמה (אורח-חיים שפג). וכן העלה בספר הגיוני הפרשה (שמות עמוד תיב).

וע"ע בספר חקת משפט (א, כא) במה שלימד זכות מדוע אין אנשים בודקים ומבררים שהמשלוח שלהם הגיע, עיי"ש. וע"ע באריכות בעניין זה בשו"ת יביע אומר (ט אורח חיים עא). ואעיר כי בחזון עובדיה (פורים עמוד קמז) כתב שכאשר שולח משלוח ע"י קטן צריך לברר אם הגיע המשלוח (וממילא נימא כי רחפן אינו טוב מזה).

ולפי זה, במציאות של הרחפן, שנכון לשנת תשע"ט ישנו חשש ממשי שהמשלוח לא הגיע לייעדו (יתכן שנפל המשלוח בדרך או שהמשלוח הגיע לכתובת אחרת ועוד), ממילא חייב השולח לוודא שהמשלוח הגיע, שהרי בלא זה אינו יוצא ידי חובה.

מקבל המשלוח לא נמצא

כמו כן, כאשר שולח את משלוח המנות על ידי רחפן, ומניח הרחפן את המשלוח בפתח ביתו של חבירו, יתכן שחבירו אינו נמצא כלל בבית והמשלוח לא יגיע אל חבירו בפורים. והשולח עלול לטעות ולחשוב שחבירו קיבל. והרי אם חבירו לא קיבל את המשלוח מנות בפורים, לא יצא השולח ידי חובה, שהרי לא מתקיים במשלוח ריבוי סעודה (והרווחה לסעודה, ע"פ טעם תרומת הדשן) ולא אהבה ואחוה שנתרבתה ביום הפורים (לטעם מנות הלוי).

וכן כתב במפורש בערוך השלחן (תרצה, טז) דראובן ששלח מנות לשמעון, ושמעון לא היה בביתו, ורק בני ביתו היו שם, וקבלו המנות מיד השליח, אם חזר שמעון לביתו ביום הפורים וידע מזה יצא, אבל אם לא שב לביתו באותו היום - לא יצא. וכן העלה גם בילקוט יוסף (מועדים תרצה, לג).

וכ"כ מו"ר הרה"ג יוסף ליברמן במשנת יוסף (סוגיות ח"ב סי' מ אות י) דמצוי שבפורים הולכים לבית ההורים או לידידים, ואם הניח חבירו את משלוח המנות מאחורי הדלת, וחבירו לא היה בבית, אם חבירו ישוב רק בלילה אחר צאת הפורים, אז לא יצא המשלח בזה ידי חובה. וכן העלו גם בספר מיני מעדנים (עמוד קלה) ובספר באר המועדים (יב, לג). וע"ע בשו"ת מענה לשון (א אורח-חיים מז), בספר חשוקי חמד (עמ"ס מגילה עמוד ק ועמוד רלו) ובספר ליקוטי תשובות והנהגות (פורים עמוד קסח. וכן הובא בספר מועדים-וזמנים ו, פז).

אולם לא אכחד להזכיר כי יש הסוברים שכאשר מרים טלפון לחבירו ואומר לו כי המשלוח מנות נמצא מאחורי דלת ביתו, דיוצא ידי חובה, אף אם חבירו אינו בבית ויקבל את המשלוח אחר פורים, שאמנם אין כאן ריבוי לסעודה, אך יש כאן ריבוי אהבה ואחוה (ועיין בזה בספר מקראי קודש הררי, יב הערה ס בשם הגר"מ אליהו זצ"ל).

ספק אם המשלוח נגנב

כאשר שולח את המשלוח על ידי רחפן ומניח הרחפן את המשלוח מנות מאחורי דלת חבירו עלול המשלוח להיגנב. והשולח לא ידע כלל שהמשלוח לא הגיע לידו, היינו לחבירו. ועיין בספר יפה ללב (ח"ב תרצה אות יט) דדן במי שהניח משלוח מנות אחר דלת חבירו והמשלוח נגנב, וציין דאם הודיע לחבירו על המשלוח, לטעם תרומת הדשן לא יצא (כי אין ריבוי סעודה), אך לטעם מנות הלוי (ריבוי אחוה) יצא, עיי"ש (וע"ע בשדי חמד אסופת-דינים, מערכת פורים סי' ו ד"ה 'ואם').

אולם יתכן דגם למנות הלוי לא יצא, דהרי איזו שמחה יש לו, שהמשלוח סוף סוף לא הגיע לידיו (והרי ניתן להוכיח דעיקר מטרת משלוח מנות הוא השמחה, דהרי זו הסיבה שלא נותנים לאבל, עיין ברמ"א תרצו, ו). וכן ראיתי דציין דטעם זה של השמחה[7], דלא יצא אם נגנבו בשערי תשובה (תרצה אות ד). וטעם זה בעניין נגנב המשלוח שלא יצא, איתא באשל אברהם (תרצד, סק"א).[8]

וכן חזיתי בפוסקים רבים אשר כתבו דאם המשלוח מנות נגנב לפני שהגיע לידיו של המקבל, דלא יוצא השולח ידי חובה, וכן איתא בברכי יוסף (תרצה, סק"ו), בהגהות בני חיי (תרצד, סק"ג), בשו"ת משאת משה (ב אורח-חיים ד), בשו"ת שערי רחמים (יא), בספר כסא אליהו (תרצה, ג), בשו"ת פעולת צדיק (א, צט), בשו"ת מעשה נסים (ג, קמב), בילקוט יוסף (פורים תרצה, ס) ובספר תורת המועדים

(פורים ט, ט). וע"ע בזה בשו"ת אהל יוסף מולכו (אורח-חיים טו), בכף החחים (תרצה, סקמ"ג), בשו"ת באר שרים (ד, עז), בשו"ת רבבות אפרים (ז, ריב), בשו"ת משנה הלכות (יח, שפג), בספר טוב להודות (לגרי"ח סופר ח"ג סי' ד), בחזון עובדיה (פורים עמוד קנה ואילך), בספר הגיוני הפרשה (שמות עמוד תג), בספר מועדי הגר"ח (א, תשמה) ובספר עתה באתי (עמודים עח-עט).

העולה לדינא: החפץ לשלוח את משלוח המנות ע"י רחפן, יאמר לחבירו 'שבעוד כך וכך דקות יגיע הרחפן עם משלוח המנות, ותקח משם את המשלוח מנות'. ויוודא לאחר מכן עם חבירו כי המשלוח מנות הגיע (אולם אציין שהמעלה הגדולה ביותר להביא את המשלוח היא בדרך כבוד,[9] וי"ל בכל דור ודור מהו דרך הכבוד). עכ"ל.

*מח"ס "גם אני אודך" ו"פרדס יוסף החדש" על המועדים

1 - ועיין בזה בדברי הבית יוסף (אבן-העזר קמג) דהביא בשם רבו רבי יעקב בי רב, דהעלה דאפילו אם קבלם המקבל בעל כורחו חשיב כנתינה.
2 - ולא נכנסתי כלל לחשש שהמשלוח לא יגיע שלם (שבור וכדו'), שכן אם הוא ארוז בצורה נכונה, אין לחוש לכך.
3 - כמובן דמיירי שאין בקבוק יין פתוח (דאז יש בזה יין נסך). ובעניין לשלוח עם הגוי יין שאינו מבושל, עיין בשו"ת מציון תצא תורה (א, קמו) ובספר מקדש ישראל (פורים רפ).
4 - ואגב, עפי"ז ניתן למימר דאין מברכים על משלוח מנות, כיון דכל מצוה שכשרה בעכו"ם בישראל אין צריך לברך (עיין מנחות מב). וע"ע בזה בספר בית מתתיהו (א, ו אות טז).
5 - ולפי זה יכול גם להזמין משלוח מנות בטלפון או אפילו באינטרנט או באיזה אפליקציה, שכלל אינו מדבר עם אדם כל שהוא בהזמנה. וגם ההזמנה אפשר שתסופק אוטומטית ע"י מכשירים שונים, בלי שום מוערבות יד אדם - סו"ס "דעיקר קפידא הוא שחיברו יקבל המנות בכל צד". וע"ע בהליכות שלמה (יט, יד, ובדבר הלכה אות כב).
6 - ועיין בשו"ת אבני דרך (ד, קכ) שהבאנו תשעה הסברים מדוע לא מברכים על מצוות משלוח מנות.
7 - וראיה יפה הביא לכך בשו"ת רבבות אפרים (ז, ריב) מדברי הריטב"א (בבא-מציעא עח, ב) שכתב: "אבל בירושלמי בפ"ק דמגילה אמרינן אין מדקדקים במעות פורים אלא כל הפושט את ידו ליטול נותנים לו, כלומר שאין מדקדקים בדבר לומר אם הוא עני וראוי ליתן לו אם לאו, אלא נותנים לכל אדם שיבוא ויתבע, שאין זה יום מדין צדקה בלבד אלא מדין שמחה ומנות, שהרי אף בעשירים כתיב ומשלוח מנות". ולפי"ז הטעם הוא השמחה. וממילא אם נגנב לא קיימת השמחה, עיי"ש.
8 - ועיין בהליכות שלמה (דבר-הלכה יט אות טו) דעיקר טעם המשלוח מנות משום שמחה.
9 - עיין בלשונו של מהרי"א אסאד.

סיפור לשבת

נס פורים האישי שלי

/ שרה אסתר קריספ*

לא האמנתי. זה לא קורה לי שוב! הנה אני, בשבוע השמיני להריוני, והיה לי דימום. אמנם קל, אבל זה בהחלט היה דם, וזה היה הדבר האחרון שרציתי לראות. התקשרתי לבעלי ואמרתי לו שאני צריכה לנסוע לחדר מיון לבדיקת אולטרה-סאונד. היה זה מאוחר בלילה, אבל לא רציתי לחכות עד הבוקר. הצלחנו למצוא בייביסיטר ושוב נסעתי למסדרון המוכר בבית החולים ביקור חולים בירושלים. אותו מסדרון שבו נאמר לי בשתי הפעמים הקודמות שההיריון נכשל. והנה אני כאן שוב. אבל הפעם היו לי שני ילדים בריאים בבית, שנתנו לי כוח לדעת שאולי, אולי, תהיינה חדשות טובות. מקץ זמן המתנה שנדמה כנצח בלתי נסבל, האחות קראה לי ושאלה את השאלות הרגילות. היא רשמה את התאריכים שלי, את ההיסטוריה שלי, בדקה את משקלי, הכל. כיוון שהיה זה שלב כה מוקדם בהיריון, עדיין לא ביקרתי אצל הרופא שלי, אבל עם ההיסטוריה שלי, ובמיוחד לאור הדימום הקל, ידעתי שאסור לי לדחות את הבדיקה. הרופאה עשתה אולטרה-סאונד והמשיכה להניע את המכשיר שוב ושוב על בטני. ראיתי אותה מאמצת את עיניה בניסיון לקבוע מה היא רואה, או גרוע מזה, מה היא לא רואה. ואז היא פנתה אליי והסבירה שהיא לא מוצאת את התינוק על המסך. היא רואה את שק ההיריון אבל לא את התינוק. כיוון שזה קרה לי בעבר, ידעתי מה פירוש הדבר, אבל היא המשיכה והסבירה שמכשירי האולטרה-סאונד בבית החולים אינם ברזולוציה הגבוהה ביותר וכיוון שמדובר בשלב כה מוקדם בהיריון, אני צריכה ללכת לרופא שלי ולבקש שיעשה בדיקה על מכשיר טוב יותר. לא הייתי בטוחה אם היא אומרת זאת כדי לגרום לי להרגיש טוב יותר, או כי היא באמת מאמינה בכך, אבל לא הייתה לי ברירה אלא לשוב הביתה בלי לדעת אם אני עדיין בהיריון או לא. בבוקר המחרת קבעתי מיד תור אצל הרופא שלי ונסעתי אליו. שוב, עניתי על כל השאלות ונקבע שהייתי אמורה להיות בשבוע השביעי או השמיני להריוני. לפי התאריכים שלי, כבר היה צריך בשלב זה לראות את התינוק בבירור כנקודה עם דופק חזק. שוב, ניסינו את האולטרה-סאונד. ושוב, לא נמצא דבר. יחד עם הרופא בהיתי במסך הריק. שק היריון עם כל תסמיני ההיריון, אבל לא רואים תינוק. הפעם ידעתי שאין זו הרזולוציה של הצג. אבל גם הפעם, הרופא אמר שאם זה יגרום לי לחוש טוב יותר, אני יכולה להמתין עוד שבוע ולנסות שוב. שאלתי אם יש בכך טעם בכלל. אם יש איזה סיכוי שבעוד שבוע משהו ישתנה. הוא הודה ששום דבר לא ישתנה, אבל שאולי, אולי, זה ייתן לי יותר זמן להשלים עם המצב. אני לא אחת שנוהגת לדחות דברים שצריך לטפל בהם, לכן, לחכות שבוע נוסף היה בשבילי קשה מנשוא, כמעט אכזרי. אם ההיריון שלי באמת

המשך בעמוד הבא...

נכשל, רציתי שהכל ייגמר כבר. רציתי שאוכל כבר להתאבל עליו ולהמשיך הלאה. לגרור את הבלתי נמנע רק האריך את סבלי. הרופא נתן לי את הטופס שהיה עליי לקחת לבית החולים, אבל הזהיר אותי שסביר שהם לא יוכלו לאשפז אותי בימים הקרובים בגלל החג. רק אז קלטתי שפורים חל ביום המחרת. לא זו בלבד שפורים אמור להיות אירוע שמח, אלא שבאותה תקופה, בעלי ואני ניהלנו תוכנית לתלמידות שסיימו בית-ספר תיכון, והייתי אמורה לבשל ארוחת חג לשלושים-וכמה נערות למסיבת פורים השנתית הענקית שלנו. אף שרציתי לטפל בכך מיד, אין ספק שלא היה לי עניין לבלות את חג הפורים בבית החולים. החלטתי ללכת הביתה, לעבור את החג, איכשהו להמשיך לחייך ולאחר מכן להתמודד עם האובדן. כשבעלי שאל אותי אם יש לי תוכניות להתחפש בפורים כמו שעשיתי בעבר, אמרתי לו שכבר התחפשתי. הסתובבתי צוחקת, מחייבת, ידידותית, שמחה. זו לא הייתה אני. לא כך הרגשתי באמת. זו הייתה מסיכת פורים שלי. הגישה המעודדת הזאת הסתירה את העובדה שבתוכי פנימה התאבלתי על אבדן התינוק שלי. שמחתי הייתה התחפושת שלי.

ביהדות קיים הפתגם "משנכנס אדר מרבים בשמחה". זהו חודש שבו אנו חוגגים את חג הפורים, תקופה שבה חזינו בניסים ונפלאות. עם זאת, אף פעם עד מקרה זה לא ידעתי שאין זה תמיד קל כל כך למלא את החובה להיות שמח. עד לאותה שנה, תמיד חשבתי זאת לדבר מוזר, שמצווים עלינו לשמוח. הייתי זקוקה לכל כוחותיי כדי לנסות לראות את החיובי שבמצב. איכשהו, הצלחתי לעבור את חג הפורים הזה. לתלמידותיי הייתה מסיבה נפלאה. העסקתי את עצמי בפרטי המסיבה ובהכנת תחפושות לילדיי. כשקראנו את המגילה, הזכרתי לעצמי שבדיוק כפי ששמו של ה' לא מוזכר אף פעם אחת בכל סיפור הפורים, ועם זאת ה' נוכח בכל רגע ורגע, כך גם – למרות הסבל שלי – ברור שאני לא לבד. הרהרתי, כיצד חג זה מציין תפנית שלא תאומן בשרשרת אירועים שכמעט והובילה לטבח איום ביהודים, תפנית שהפכה יום שכמעט והיה ליום אבל ליום חג וחירות. כמו כן, חשבתי שאולי, אולי, זה מתייחס גם לסיטואציה שלי. חלק מסוים בתוכי כעס על עצמי בגלל שניסיתי לחשוב באופן חיובי כשלא היה על מה לחשוב. שתי בדיקות אולטרה-סאונד כבר אמרו את אותו הדבר. אין תינוק. ההיריון שלי הסתיים. ועם זאת, גם בסיפור חג הפורים, המצב נראה גמור ואבוד ואז התרחש נס. אך כשעבר חג הפורים, הגעתי למסקנה שאין לי ברירה אלא להתאשפז. אבל הם לא נתנו לי. כחלק מכל הדברים המרגיזים שבבירוקרטיה הישראלית, הפניית הרופא הייתה מוגבלת בזמן ופג תוקפה. נאמר לי שכדי לבוא לבית החולים אצטרך ללכת שוב לרופא שלי ולקבל ממנו הפניה אחרת. לא, הוא לא יוכל לפקסס אותה. לא, זה לא יכול להיות רופא אחר. נוכחתי לראות שעד שאגיע לרופא ולאחר מכן לבית החולים יגיע יום חמישי, ולא רציתי בשום אופן לבלות את שבת בבית החולים. החלטתי ללכת לרופא ביום ראשון ובאותו ערב להתאשפז. במוצאי שבת ארגנתי בייביסיטר ליום המחרת ואז שמעתי אזעקות, אחת אחרי השנייה, מכל הכיוונים, עד שהפכו לילה מחרישת אוזניים. ידעתי שהיה פיגוע. ידעי שבהכרח יהיו פצועים רבים. הדלקתי את הרדיו ושמעתי כי מחבל מתאבד פוצץ את עצמו במרחק כעשר דקות הליכה מדירתי, בשכונת בית ישראל, ליד קבוצת נשים שעמדו שם עם עגלות התינוקות שלהן. כעבור זמן קצר שמעתי ששה ילדים קטנים נרצחו בפיגוע הזה, ארבע אמהות נהרגו ומעל חמישים נשים וילדים נפצעו קשה. ישבתי שם מזועזעת וניסיתי להבין את האבדן הכביר הזה. ילדים, שרק לפני יום התרוצצו בתחפושות שלהם, נהרגו. כמה מהר העולם הזה נהפך על פיו. חשבתי לעצמי, שלמרות שאיבדתי את התינוק שלי, אין כל מקום להשוואה בין הכאב שלי לכאבן וסבלן של המשפחות הללו, של יקיריהן ושל כל העם היהודי אחרי הפיגוע. בשום אופן לא התכוונתי לנסות להגיע לבית החולים. בתי החולים נזקקו לכל משאביהם כדי להתמקד בקורבנות הפיגוע. כל דבר שאינו קריטי יצטרך לחכות. חיכיתי שבוע נוסף, עד יום ראשון הבא, ורק אז חזרתי לרופא שלי כדי לקבל הפניה חדשה לבית החולים. הסברתי לו מה אני צריכה והוא החל לכתוב, ואז – מתוך מחשבה שאין לי מה להפסיד – שאלתי, אם אולי – אולי – כיוון שאני כבר במרפאה שלו, הוא מוכן לעשות לי עוד אולטרה-סאונד.

הוא הסביר שבדיקות הדם שלי הראו שרמות ההורמונים שלי אינן גבוהות מספיק, וכי שתי בדיקות הראו שאין תינוק. עוד אולטרה-סאונד לא ישנה דבר. אינני יודעת מאיפה זה בא, כי אני לא מישהי שנוהגת להפגין רגשות בפומבי, אבל פרצתי בבכי תמרורים. הרופא לא ידע מה לעשות אתי. כדי לנחם אותי, הוא שאל אם אולטרה-סאונד נוסף יעזור לי להרגיש טוב יותר. ואם כי לא באמת חשבתי שכך יהיה, הייתי מוצפת מכדי לענות אחרת, והנדתי בראשי לאות "כן". אפילו לא טרחתי לשכב על השולחן, כי רציתי לראות את שק ההיריון שלי פעם אחת אחרונה בבהירות, ולאחר מכן להמשיך הלאה בחיי. הרופא נאנח והחל להניע את המכשיר על בטני. ואז, תוך שניות ספורות, הייתי משוכנעת שאני רואה משהו. הרופא כמעט שמט את המכשיר ואני שאלתי בתדהמה, "זה התינוק שלי? זה דופק?" וכל שעלה בידו לעשות היה להניד בראשו. שוב שאל אותי מה התאריכים שלי, שלפיהם היה עליי להיות כמעט בשבוע העשירי להריוני. אבל לא זה היה המצב. לפי האולטרה-סאונד, הייתי רק בשבוע השישי להיריון. הייתי בדיוק בזמן שניתן לראות לראשונה את התינוק באולטרה-סאונד. בשתי הבדיקות האחרונות לא ראו את התינוק כי היה קטן מדי מכדי שיוכלו לראותו. "אם היית באה לכאן בשבוע שעבר, עדיין לא היינו רואים את התינוק. איזה נס!" אמר הרופא. יצאתי ממרפאתו כשאני אוחזת בחוזקה את ההפניה שנתן לי לגרידה. הפתק הזה נמצא עכשיו בספר התינוקות של בני. בננו נולד בדיוק כעבור שמונה חודשים, על היום. קראנו לו נתנאל, כלומר, מתנה מאלוקים.

*שרה אסתר קריספ כותבת, מרצה מפורסמת ואמא לארבעה ילדים, ומשמשת כעורכת theJewishWoman.org

שביבים / שאול שיף

אדם כי יקריב מכם...

סיפורנו מוסב על אישיות דגולה שהכינוי שניתן לה ברבות הימים היה 'הצדיק מרעננה', הלא הוא רבי יצחק הוברמן זצ"ל, שגם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל דיבר תמיד בשבחו.

את הדברים מספר הצדיק בעצמו, בספרו 'בן לאשרי' (עמוד כ"ה). הצדיק מרעננה שהה במשך תקופה ממושכת בגלות סיביר, ותפקידו היה לנסר עצים. כאשר קיבל פעם הוראה שעליו לעבוד גם בשבת-קודש, הוגיע צדיק זה את מוחו בשאלה כיצד יוכל לפטור את עצמו מהעבודה. הממונים עליו איימו באופן הברור ביותר שכל מי שיתחמק ממילוי חובתו, ולא יתייצב ביום השבת לעבודה, אחת דתו למות. הנסיבות הללו העמידו את כל יהודי המחנה במצב של פיקוח נפש, מחד, ובסיטואציה של אונס מוחלט, מאידך. והנה, למרות שהגר"י הוברמן היה יכול לפטור את עצמו בטענת 'אונס רחמנא פטריה', התאמץ צדיק זה לנקוט באמצעים על-מנת שלא יצטרך לממש את דרישת הממונים. הפתרון שהעלה היה, שכאשר יבוא ביום ששי לעבודת ניסור העצים, יעביר את המסור על קצה-אצבעו, ועל ידי כך תצא האצבע, והיד כולה, מכלל פעולה, ובכך ישכנע את המעבידים שהוא איננו כשיר לעבודה! אמר ועשה. במהלך העבודה ניסר הגר"י הוברמן חלק מאצבעו, ודם רב ניגר ממנה. ברם, הרשעים בסיביר לא השתכנעו שהיתה זו 'תאונת עבודה', וחשדו בו שעשה זאת בכוונה, כדי לא לעבוד בשבת. הדבר היה כרוך בפיקוח נפש, כיון שלא היתה אפשרות לעצור את הדם הניגר מהאצבע, ולמרות הכל התבטא הצדיק - שהיה כהן - ואמר: 'כדאי לי להישאר כהן בעל-מום, ולא להקריב קרבנות, העיקר לא לחלל שבת אפילו באונס'!!!

על המעשה זה אפשר לומר, בדרך ה'חסידות', שגם ניסור האצבע כדי לא להגיע לחילול שבת - נחשבת כ'הקרבת קרבן', וחסידים היו אומרים שכאשר אדם מקריב את עצמו למען השי"ת, אין לך קרבן גדול מזה! ויש אף המבארים על דרך זו את הפסוק בתחילת ספר 'ויקרא', 'אדם כי יקריב - מכם', דהיינו, שהאדם מקריב קרבן מתוך גופו שלו! וכיון שהצדיק מרעננה הקריב את עצמו למען השי"ת, הסכים להיות בעל-מום, אפילו שהדבר יבוא על-חשבון אי הקרבת קרבנות!

[ראה אור ב"קול ברמה" בטאון רמת אלחנן]

'שמע ישראל' כפול ששש,ששש,6

הרה"ג רבי שמואל ברוך גנוט שליט"א, מראשי ישיבת 'משאת המלך', מספר זיכרונות ילדות מכ"ק הרבי מקאליב זצ"ל.

"אם לא קשה לכם, אם לא אכפת לכם, אפשר בבקשה לסגור את החלון? קצת קר"..., שמעתי קול מוכר מאחורי וקפצתי בבהלה. המקום: בית המדרש דחסידי קאליב ברחוב השומר בבני ברק. הדובר: כ"ק האדמו"ר מקאליב זצ"ל. הרבי פונה אלי במלוא הכבוד הראוי ומבקש ממני, נער בגיל בר מצוה בערך, לסגור את החלון שפתחתי לא מכבר, לפני שהתיישבתי עם ספר כל שהוא ליד השולחן. לא ר' בניומן, המשמש המיתולוגי של הרבי, הרה"ח רבי בנימין קירשנבוים שליט"א. לא אחד מאין ספור הגבאים שהילכו סביב הרבי בחרדת קודש. פשוט הרבי בעצמו. הרבי מקאליב זצ"ל נודע כאיש רב פעלים, שלא שקט מעולם על שמריו. תמיד כתב עוד ועוד, למד בחברותות שעות מרובות בכל יום, החזיק כוללי אברכים רבים, טרח ונסע בכל רחבי הארץ לשיעורי ה"בר בי רב דחד יומא" שהגה והמציא בעצמו, וכמובן, הגה בעשר אצבעותיו את מפעלי ההנצחה היחודיים לזכר ששת מיליוני קדושי השואה הי"ד. הרבי תמיד היה בעשייה, משיעור לשיחה, ממפעל למפעל ומחיבור לחיבור. רק בשנים האחרונות הוציא הרבי זצ"ל סדרת ספרי חידושים מרתקים על סדר השולחן ערוך, אותם חידש וכתב בעצמו, יחד עם מגוון החברותות שלו. תקנת אמירת ה'שמע ישראל' שלו לאחר התפילה, לזכר קדושי השואה, התפשטה בריכוזים רבים בעולם כולו. כמעט כל קהילה מקיימת מידי פעם "יום שכולו תורה", כאשר הראשון שהגה ותיחזק את הרעיון היה הרבי מקאליב זצ"ל, וכמובן, הוא הראשון שהגה את יום ה'תענית דיבור' ביום פטירת ה'חפץ חיים' זצ"ל, יום שמאות מוסדות חינוך בארץ ובעולם שומרים באדיקות.

אבל הרבי מקאליב 'שלי' היה הרבי מבית המדרש המפואר והמצוייר ברחוב חגי. כאן התרוצצנו בילדותינו, מטיש לטיש. שתינו אז, ילדים קטנים ונלהבים מחיידר קרלין הסמוך, אין ספור כוסיות ליקר- בננה, שהיו סימן ההיכר של חלוקת הרבי מקאליב, יחד עם הדובשניות. הרבי היה מאיר פנים לכל ילד ומעודד, מחייך לכל אחד ומרומם כל אחד. בקאליב, עוד ברחוב חגי ובהמשך גם בבית מדרשו רב הקומות ברחוב השומר פינת השלושה, ליד בית הורי, הסתובבו דמויות צבעוניות רבות. הומלסים, זקנים שונים ומשונים, אנשים מוזרים סוחבי סלים מלאי בלויי סחבות וערמות שמאטעס', וכולם כאחד זכו למאור פני הרבי, ארוחות חמות והמון תשומת לב. באלעד לא תמצאו הרבה דמויות כאלה, אבל רק בבניין של קאליב עצמו התאספו כל כך הרבה אנשים שכאלה, כשהרבי דואג לכל מחסורם וכולם סובבים, בעצם, את דמותו.

חבורה שלמה של בני כיתתי הרגישו שהם, כך פשוט, משבקי"ם של הקאליבער רבי. צביקה וילנסקי (כיום הגאון רבי צבי שליט"א, מהעורכים הבכירים של ש"ס לובלין), יואל זינגר (כיום רבי יואל זינגר שליט"א, מדמויות המופת וההוד שבעירנו אלעד) ועוד חברים בכיתתי, היו פשוט 'הויז בחורים' של הרבי, משמשים אותו בקביעות וזוכים לקרבתו היתרה. וכי הרבי מקאליב הוזקק למשבקי"ם צעירים שכאלה, פחות מגיל בר מצוה?.... הרבי פשוט רומם וטיפח כל אחד, קטן כגדול, תלמיד חכם (והרבה תלמידי חכמים מופלגים למדו בקאליב) או הומלס מסכן ועזוב. כולם זכו לתשומת לב מאירה. ביום השואה הרשמי במדינת ישראל יש לקיים את הצוואה של הרבי הקדוש מקאליב. יהודים, אל תשכחו את מיליוני קדושי השואה!!! יהודים יקרים, חיו באחדות ואהבה רבה ביניכם!! והשיר, שהרבי זצ"ל חיבר בעצמו, ושר בכל הזדמנות, יהדהד באוזניי לעולם. "נאר אמונה, נאר אמונה אין בורא כל העולמים/ נאר אמונה, נאר אמונה

אין בורא כל העולמים/ טייערע אידן ,הייליגע אידן/ האט'ס אמונה האט'ס אמונה, אין בורא כל עולמים/ האט'ס אמונה האט'ס אמונה .אין בורא כל עולמים/ ס'וועט אייך גועט זיין, ס'וועט אייך גועט זיין/ היינט היינט אין אלע מאהל ,אויף דער וועלט, אין אויף יענער וועלט/... (רק אמונה בבורא עולם, יהודים טהורים יהודים קדושים, יהיה לכם טוב היום ותמיד, בעולם הזה ובעולם הבא .)

(פורסם בעיתון 'קוראים אלעד')

ויין ישמח...

משפט מפורסם אומר: שהיהודי שותה, הוא בוכה. שהגוי שותה, אשתו בוכה. ובכל זאת, מה כל העניין הזה של השתייה בפורים? האם כך יהודים חוגגים את החג הגבוה של השנה? בהשתכרות ובשתיה כאחרוני הגויים?

ר' שמואל רוזובסקי עונה על כך במשל יפה: (מתוך מבט לחיים) חירש וגידם היו ידידים טובים. מדי פעם, כאשר חשקה נפשם, היה החרש מרכיב את הגידם על כתפיו ויוצא עימו לטייל. כך נהגו תמיד. פעם אחת בלכתם, עברו הם ליד בית גדול אשר מתוכו בקעו צלילי תזמורת, וניכר היה כי יש שמחה גדולה בבית פנימה. הגידם שמע את הצלילים הנפלאים, וחשקה נפשו להיכנס אל הבית ולשמוח עם החוגגים. אלא, שחברו החרש לא שמע מאומה, ולכן, גם לא רצה להיכנס. סימן לו הגידם בעוז כי ברצונו להיכנס. בתוך הבית פנימה רבתה השמחה, שולחנות ערוכים כל טוב, אנשים רבים ששים ושמחים, ותזמורת מעולה מנגנת בכל עוז. הגידם, שומע ונפשו כמהה לרקוד ולשמוח ואילו חברו, אינו שומע וממילא אינו רוקד...

מה עשה הגידם? לקח מעל השולחן בקבוק יין משובח, השקה את חברו עד תום, ועד מהרה פעל היין את פעולתו והחרש פצח במחול עליז.

והנמשל:

פורים הינו יום קדוש ונפלא, וביום זה הנפש הטהורה מתמלאת ברצון לשמוח שמחה אמיתית. שמחה של מצווה, אלא, שהגוף אינו מבין את חשיבות היום ואינו חש בשמחה הגואה, משום כך משקים את הגוף ביין, ועל ידי כך מתמלא הגוף שמחה ועמו שמחה גם הנפש בטהרה... שנזכה להרים כוסית של שמחה אמיתית לה' יתברך ולהודות לו על החיים הדבש והשמחה שהביא לנו באמצעות חג הפורים ושלא נשכח לבקש על כל מה שמפריע לנו כי אמר כבר העולם: אם נותנים לך תקח ובפורים, הקב"ה נותן ועוד איך... פורים שמח!

[מתוך חברים מקשיבים]

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net